

УДК 330.34

Кожухова Т.В.

ФІНАНСУВАННЯ МІЖНАРОДНИМ ФОНДОМ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО РОЗВИТКУ ООН ПРОГРАМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ

У статті розглянуто основні аспекти фінансування Міжнародним фондом сільськогосподарського розвитку ООН програм, направлених на забезпечення продовольчої безпеки. Досліджено обсяги співфінансування двосторонніми та багатосторонніми донорами програм і проєктів, що підтримуються МФСР. Проаналізовані обсяги фінансування МФСР за регіонами. Визначено, що найбільші інвестиції МФСР здійснюються до Азії та Тихоокеанського регіону. Визначені основні напрями діяльності МФСР, що відповідають національним пріоритетам розвитку регіонів.

Ключові слова: *продовольча безпека, установи ООН, міжнародні фінансові інститути, фінансування, Міжнародний фонд сільськогосподарського розвитку*

Постановка проблеми. У підсумковому документі Конференції ООН зі сталого розвитку Ріо+20 «Майбутнє якого ми прагнемо» визнано, що «забезпечення продовольчої безпеки стало актуальною глобальною проблемою.., значна частина малозабезпеченого населення світу проживає в сільських районах, сільські громади відіграють важливу роль в економічному розвитку багатьох країн», підкреслена необхідність «пожвавлення діяльності секторів сільського господарства та розвитку сільських районів, особливо в країнах, що розвиваються», визнана важливість прийняття необхідних заходів «з метою більш повного задоволення потреб сільських громад, серед іншого, на основі розширення доступу сільськогосподарських виробників, зокрема дрібних виробників, жінок, представників корінних народів і людей, що перебувають у вразливому становищі до кредитів та інших фінансових послуг» [1].

Не дивлячись на те, що у всьому світі число людей, які живуть в умовах крайньої бідності, скоротилося більш ніж наполовину, (зменшившись з 1,9 млрд. осіб у 1990 році до 836 млн. в 2015 році), а частка людей в регіонах, які страждають від недоїдання, з 1990 року скоротилася майже наполовину – з 23,3% у 1990-1992 рр. до 12,9% у 2014-2015 рр.

[2], проблема викорінення голоду, відсутності продовольчої безпеки та неповноцінного харчування залишається. Вирішення цієї проблеми вимагає від урядів і недержавних суб'єктів більш тісної взаємодії, спрямованої на усунення причин, що призвели до цього. Значний внесок у реалізацію програм, направлених на скорочення злиденності та підвищення рівня продовольчої безпеки роблять міжнародні фінансові інститути і установи ООН, зокрема Міжнародний фонд сільськогосподарського розвитку ООН.

Аналіз останніх публікацій. Питання забезпечення продовольчої безпеки є предметом досліджень багатьох науковців. В.М.Онегіна, розглядаючи сучасні загрози продовольчої безпеки в Україні, виділяє найбільш гострі з них, що потребують негайної реакції в системі державного регулювання: «нестабільність фінансово-кредитного забезпечення сільськогосподарських виробників; політична нестабільність; неврегульованість прав власності на землю та низький рівень їх захисту; високу залежність від природних чинників та низький рівень впровадження інновацій у сільськогосподарське виробництво; неефективне регулювання умов зовнішньої торгівлі; низький рівень заробітної плати та значне розшарування населення; відсутність дієвої системи контролю якості продовольства» [3].

Н.Н.Семенова [4], досліджуючи питання фінансової підтримки сільськогосподарських товаровиробників у контексті забезпечення продовольчої безпеки, вважає за краще «розумне поєднання рівнів самозабезпеченості та імпорту, політики міжнародного співробітництва та докладання власних зусиль для забезпечення продовольством населення».

М.М.Бабич зазначає, що «для забезпечення продовольчої безпеки населення країни необхідним є удосконалення фінансової системи агропродовольчого сектору, яка передбачає покращення фінансового забезпечення підприємств агропродовольчого сектору, удосконалення податкового регулювання, забезпечення ефективного бюджетного регулювання та адекватне фінансове регулювання» [5].

Рекомендації щодо забезпечення продовольчої безпеки, надані науковцями, мають важливе значення, проте не менш важливим є дослідження фінансування установами ООН та міжнародними фінансовими інститутами програм і проектів, направлених на забезпечення продовольчої безпеки. З огляду на значну залежність найбільш бідних регіонів світу, населення яких живе в умовах крайньої злиденності, від міжнародної допомоги, важливу роль грає фінансування Міжнародним фондом сільськогосподарського розвитку, як однією з установ ООН, програм, направлених на підвищення продовольчої безпеки.

Метою статті є визначення основних аспектів фінансування Міжнародним фондом сільськогосподарського розвитку програм, направлених на забезпечення продовольчої безпеки.

Викладення основного матеріалу. Міжнародний фонд сільськогосподарського розвитку (МФСР) є однією з установ Організації Об'єднаних Націй (ООН) з конкретним мандатом в області продовольчої безпеки та харчування. Членство в МФСР відкрито будь-якій державі, яка є членом ООН та будь-якій установі з її спеціалізованих установ. Держави-члени фонду класифікуються таким чином: список А (в основному члени ОЕСР); список Б (в основному члени ОПЕК); список С (країни, що розвиваються), який в свою чергу ділиться на суб-список С1 (країни Африки), суб-список С2 (країни Європи, Азії та Тихого океану) і суб-список С3 (країни Латинської Америки та Карибського басейну). На сьогоднішній день членами МФСР є 176 країн світу.

МФСР здійснює інвестиції в розвиток сільського населення для зменшення бідності, підвищення продовольчої безпеки, поліпшення харчування та зміцнення стійкості. Переважна більшість бідного населення світу, яке живе менш ніж на долар США в день, проживає в сільській місцевості в країнах, що розвиваються, та їх добробут залежить від сільського господарства й відповідних видів діяльності. Щоб гарантувати отримання допомоги на цілі розвитку тими, хто її потребує найбільше, МФСР залучає сільську бідноту в процес власного розвитку для сприяння їм у пошуку нових можливостей, що дозволять досягати економічного зростання всередині власних громад. Підтримувані МФСР ініціативи надають бідному сільському населенню доступ до землі, води, фінансових ресурсів, а також до сільськогосподарських технологій та послуг, необхідних для підвищення ефективності фермерської праці. Ці ініціативи також допомагають їм не тільки в отриманні доступу до ринків та підприємницьких можливостей, але й в придбанні знань, навичок і створенні організацій для самостійного спрямування свого розвитку, участі в прийнятті рішень та формуванні політики, що визначає їхнє життя [6]. МФСР фінансується за рахунок добровільних пожертвувань від урядів, спеціальних внесків, надходжень від погашення виданих кредитів та інвестиційних доходів. МФСР працює з багатьма установами, в тому числі зі Світовим банком і регіональними банками розвитку, іншими регіональними кредитно-фінансовими установами та установами ООН. Багато з них спільно фінансують проекти МФСР. Обсяги фінансування програм і проектів МФСР протягом 1978 – 2014 рр. представлені на рис.1.

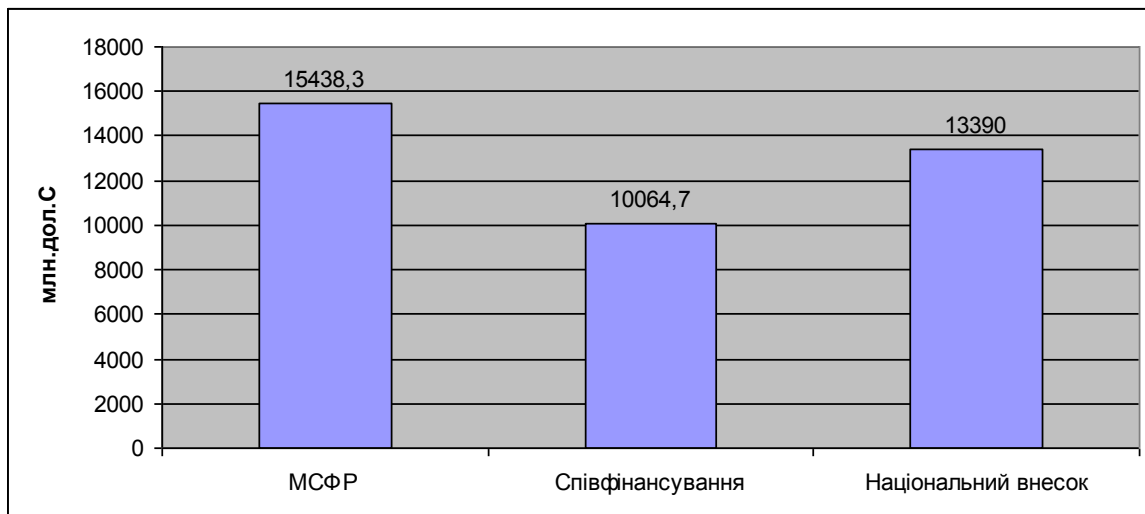

Рис. 1. Фінансування програм і проектів МФСР протягом 1978 – 2014 рр.

Складено автором за даними [6]

МФСР надає пряме фінансування у вигляді позик і грантів, залучає додаткові ресурси для реалізації своїх проектів і програм. Умови кредитування варіюються залежно від величини валового національного продукту (ВНП) на душу населення в конкретній країні. Наприклад, країни-члени МФСР, в яких ВНП на душу населення становить 805 дол. США (або менше) в цінах 1992 року мають право на отримання кредитів на пільгових умовах [7].

На даний момент, починаючи з 1978 року, МФСР інвестував 9,5 млрд. дол. США та 16,1 млрд. дол. США у вигляді спільного фінансування з боку партнерів в більше, ніж 730 програм та проектів, що охопили понад 300 млн. незаможних сільських жителів [6].

Обсяги співфінансування двосторонніми та багатосторонніми донорами програм і проектів, що підтримуються МФСР, та їх частка в загальному обсязі представлені в таблиці 1.

Таблиця 1

**Співфінансування програм і проектів, що підтримуються МФСР
(1978 – 2014 рр.)**

Співфінансування державами-членами МФСР (двостороннє)			Багатостороннє співфінансування		
Донор	Сума, млн. дол. США	Частка в загальному обсязі, %	Донор	Сума, млн. дол. США	Частка в загальному обсязі, %
1	2	3	4	5	6
Іспанія	357,4	33,5	Фонд ОПЕК з міжнародного розвитку	539,6	18,6
Нідерланди	98,6	9,2	Африканський банк розвитку	486,8	16,8
Бельгія	96,9	9,1	Міжнародний банк реконструкції та розвитку	259,9	8,9
Німеччина	95,6	9,0			
Франція	91,8	8,6	Арабський фонд економічного і соціального розвитку	228,2	7,9
Великобританія	80,1	7,5			
Швеція	49,9	4,7	Всесвітня продовольча програма	221,6	7,6
Канада	40,1	3,8	Ісламський банк розвитку	216,2	7,4
Данія	31,1	2,9	Азіатський банк розвитку	126,4	4,4
Норвегія	26,9	2,5	Міжнародна асоціація розвитку	123,8	4,3
США	22,2	2,1	Європейський Союз	115,4	4,0
Швейцарія	18,8	1,8	Західноафриканський банк розвитку	108,8	3,7
Австралія	14,8	1,4			
Фінляндія	10,6	1,0	Глобальний екологічний фонд	93,6	3,2
Саудівська Аравія	10,0	0,9	Програма розвитку ООН	70,1	2,4
Італія	5,3	0,5	Центральноамериканський банк економічної інтеграції	68,0	2,3
Люксембург	4,6	0,4			
Ірландія	4,1	0,4			
Китай	3,0	0,3	Міжамериканський банк розвитку	56,8	2,0
Японія	2,9	0,3			
Нова Зеландія	1,4	0,1	Інші установи та організації	190,0	6,5
Венесуела	0,7	0,1			

Джерело: [6]

Найбільші інвестиції МФСР здійснюються до Азії та Тихоокеанського регіону (рис.2). Протягом 1978 – 2014 рр. МФСР надано 4961,4 млн. дол. США на фінансування

програм і проектів країн цього регіону. У регіоні надаються гранти для фінансової підтримки таких заходів: близько 40% коштів виділено на розроблення інноваційних технологій; 32% – на інформаційно-пропагандистську діяльність, політичний діалог та ініціативи з обміну знаннями; 18% – на підтримку навчання та зміцнення потенціалу в сільських громадах; 10% – на інновації в розвиток виробничо-збутових ланцюжків [6].

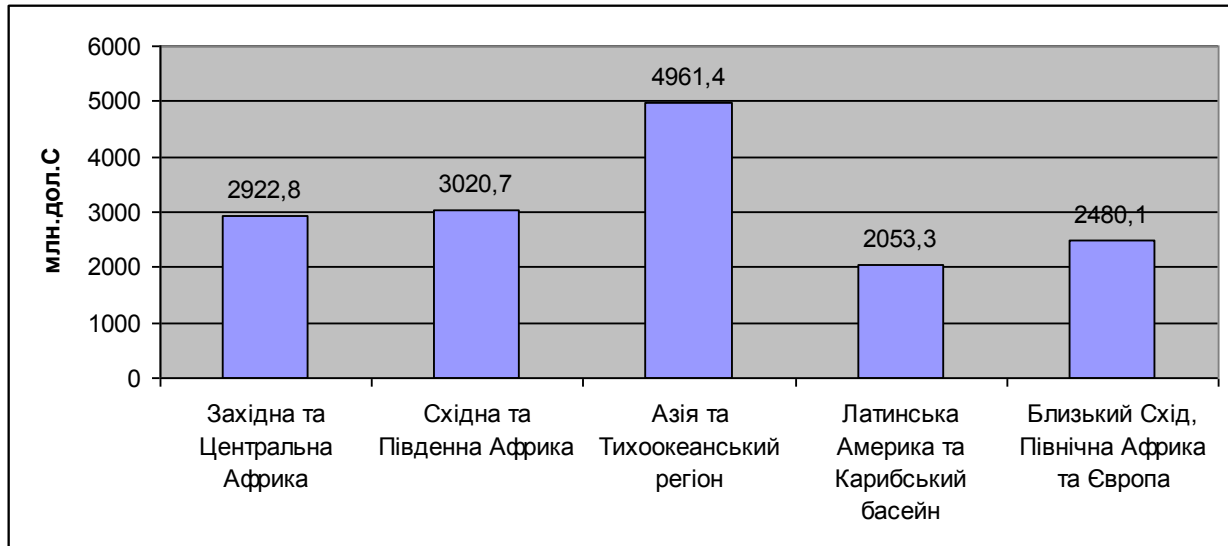

Рис. 2. Фінансування МФСР за регіонами протягом 1978 – 2014 рр.

Складено автором за даними [6]

Частка людей, які страждають від голоду у цьому регіоні залишається високою, особливо в сільських районах Південної Азії. Такі тенденції, як уповільнення економічного зростання, погіршення стану навколишнього середовища, і, як наслідок, зростання цін на продовольство можуть призвести до зменшення продовольчої безпеки та безпеки харчування. Більше 70% населення регіону залежить від сільського господарства, мінливість клімату підриває його засоби до існування. Тому проекти МФСР зосереджені на зміцненні потенціалу незаможних сільських людей для більшої адаптації до зміни клімату.

Обсяги фінансування МФСР Східної та Південної Африки протягом 1978 – 2014 рр. становили 3020,7 млн. дол. США. Населення цього регіону складає близько 399 млн., з яких 70% проживають у сільській місцевості. В деяких країнах цього регіону близько 43% відсотків населення живуть на менш ніж 1,25 дол. США в день [6]. Продуктивність праці в сільському господарстві обмежена значною деградацією земель, хронічними посухами та обмеженим доступом до кредитних ресурсів. Крім цього, розвитку цього регіону перешкоджають збройні конфлікти.

Західна та Центральна Африка посідає 3-тє місце за фінансуванням МФСР: протягом 1978 – 2014 р. інвестиції становили 1076,5 млн. дол. США. Економічне зростання в цьому регіоні в цілому призвело до зниження рівня бідності та покращення показників людського розвитку, частка населення, яке живе менш ніж на 1,25 дол. США в день, скоротилася в усіх країнах регіону – від 10% (в Камеруні та Габоні) до 80% (в Ліберії). Камерун, Гана, Мавританія та Сенегал мають значний прогрес в досягненні цілей розвитку тисячоліття [6]. Основними ризиками в подальшому економічному та соціальному прогресі залишаються політична та соціальна нестабільність, зміна клімату, що є

зростаючою проблемою для стійкості сільських громад. Незважаючи на високі темпи урбанізації в Африці на південь від Сахари, частка сільськогосподарської продукції складає близько 30% ВВП регіону, в ньому зайнято 60% економічно активного населення. Однак внесок сільського господарства в економічне зростання регіону в цілому є нижчим, ніж його частка в загальному ВВП, продуктивність праці в сільському господарстві є дуже низькою. За даними МФСР розробка комплексних систем рослинництва і тваринництва могла б сприяти суттєвому підвищенню врожайності в регіоні, збільшенню загального зростання сільськогосподарського сектора на 60% протягом наступних п'яти років, зміцнення джерел засобів до існування для бідного населення сільських районів.

У регіонах Близького Сходу та Північної Африки, Центральної та Східної Європи, Центральної Азії діяльність МФСР спрямована на скорочення бідності та підвищення продовольчої безпеки за рахунок кредитів і грантів для сталого розвитку сільського господарства та сільських ініціатив в області розвитку. Загалом протягом досліджуваних років для розвитку цього регіону МФСР надано 698,2 млн. дол. США. Населення всіх країн Близького Сходу та Північної Африки становить близько 442 млн., з яких 41% живе в сільських районах. Приблизно 4% населення країн цього регіону живе на менш ніж 1,25 дол. США в день [6]. Діяльність МФСР зорієнтована на національні пріоритети розвитку цього регіону, що включають: розширення доступу дрібних фермерів до фінансування в сільській місцевості; збільшення зайнятості сільської молоді, налагодження зв'язків дрібних виробників нетрадиційних культур на внутрішніх і міжнародних ринках, поліпшення управління земельними та водними ресурсами, зниження вразливості до нестачі води та стійкості до зміни клімату. Щодо Центральної та Східної Європи, Центральної Азії, загальна чисельність населення становить близько 141 млн. осіб, з яких більше половини проживають у сільській місцевості. Близько 2% населення живе на менш ніж 1,25 дол. США в день. У цих регіонах МФСР орієнтується на підвищення сільських фінансових послуг, встановлення більш широких ринкових зв'язків для дрібних сільських товаровиробників, розвиток малих і середніх підприємств, а також будівництво доріг та інших об'єктів інфраструктури для підвищення ефективності сільської економіки. МФСР сприяє також зростанню сільської економіки, створенню робочих місць та зниженню рівня безробіття через використання потенціалу грошових переказів.

Найменші обсяги фінансування МФСР спрямовані до країн Латинської Америки та Карибського басейну (617,4 млн. дол. США). Це пов'язано з тим, що постійні зусилля з підтримки макроекономічної стабільності та досягнення певної бюджетної дисципліни, навіть в умовах кризи, в країнах Латинської Америки та Карибського басейну внесли позитивні зміни. В регіоні спостерігається позитивна динаміка скорочення масштабів злиденності. Загальна чисельність населення цього регіону становить близько 595 млн., з яких 20,5% проживають у сільській місцевості. Тим не менш стихійні лиха, що повторюються, здійснюють негативний вплив на найбільш уразливі групи населення, до яких відносяться й безземельні селяни та корінні народи.

Висновки. Фінансування Міжнародним фондом сільськогосподарського розвитку програм, направлених на скорочення злиденності та підвищення рівня продовольчої безпеки за рахунок кредитів і грантів для сталого розвитку сільського господарства має важливе значення для регіонів, що потребують допомоги у цій сфері. Орієнтуючись на національні пріоритети розвитку кожного регіону, що включають: розширення доступу дрібних фермерів до фінансування в сільській місцевості; збільшення зайнятості сільської молоді, налагодження зв'язків дрібних виробників нетрадиційних культур на внутрішніх і міжнародних ринках, поліпшення управління земельними та водними ресурсами,

зниження вразливості до нестачі води та стійкості до зміни клімату, будівництво доріг та інших об'єктів інфраструктури для підвищення ефективності сільської економіки МФСР сприяє зменшенню бідності, підвищенню продовольчої безпеки, поліпшенню харчування та зміцненню потенціалу незаможного сільського населення. Не дивлячись на значні обсяги фінансування МФСР, необхідна активізація його діалогу з міжнародними фінансовими установами та іншими регіональними, двосторонніми партнерами щодо збільшення співфінансування проектів і програм для здійснення спільних зусиль з підвищення продовольчої безпеки.

Список використаної літератури

1. Майбутнє, якого ми прагнемо: підсумковий документ Конференції ООН зі сталого розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://rio20.un.org/sites/rio20.un.org/files/a-conf.216-l-1_russian.pdf.pdf
2. Цели развития тысячелетия: доклад ООН за 2015 год [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.un.org/sites/default/files/MDGs%20Report_2015_Full%20text_RUS.pdf
3. Онегіна В.М. Сучасні загрози продовольчій безпеці в Україні та державне регулювання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://khntusg.com.ua/files/sbornik/vestnik_149/8.pdf
4. Семенова Н.Н. Финансовая поддержка сельскохозяйственных товаропроизводителей в контексте обеспечения продовольственной безопасности [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/15_APSN_2011/Economics/3_88110.doc.htm
5. Бабич М.М. Формування сталої фінансової системи як запоруки продовольчої безпеки країни/М.М.Бабич. – Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4017>
6. The International Fund for Agricultural Development [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ifad.org/>
7. Policies and Criteria for IFAD Financing [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ifad.org/pub/basic/lending/e/ifad-financing.pdf>.

Одержано редакцією 02.02.2015

Прийнято до публікації 19.02.2015

Аннотация. Кожухова Т.В. Финансирование Международным фондом сельскохозяйственного развития ООН программ обеспечения продовольственной безопасности. *В статье рассмотрены основные аспекты финансирования Международным фондом сельскохозяйственного развития ООН программ, направленных на обеспечение продовольственной безопасности. Исследованы объемы софинансирования двусторонними и многосторонними донорами программ и проектов, поддерживаемых МФСР. Проанализированы объемы финансирования МФСР по регионам. Определено, что наибольшие инвестиции МФСР осуществляются в регион Азии и Тихого океана, что связано с высокой долей населения, страдающего от голода, особенно в сельских районах Южной Азии. Наименьшие объемы финансирования МФСР направлены в страны Латинской Америки и Карибского бассейна, в связи с положительной динамикой сокращения масштабов нищеты. Определены основные направления деятельности МФСР, которые отвечают национальным приоритетам развития регионов: расширение доступа мелких фермеров к финансированию в сельской местности; увеличение занятости сельской молодежи, налаживание связей мелких производителей нетрадиционных культур на внутренних и международных рынках, улучшения управления земельными и водными ресурсами, снижение уязвимости к нехватке воды и устойчивости к изменению климата, строительство дорог и других объектов инфраструктуры для повышения эффективности сельской экономики.*

Ключевые слова: продовольственная безопасность, учреждения ООН, международные финансовые институты, финансирование, Международный фонд сельскохозяйственного развития

Summary. Kozhukhova T. V. Financing of the International Fund for agricultural development UN programs of food security. *The article describes the main aspects of the financing of the International Fund for agricultural development UN programmers aimed at ensuring food security. The levels of co-financing from bilateral and multilateral donor programs and projects supported by IFAD are investigated. The volumes of IFAD financing in the regions are analyzed. The biggest investment of IFAD carried out in the region of Asia and the Pacific, which is associated with a high proportion of people who suffer from hunger, especially in rural areas of South Asia. The least amount of funding IFAD aims in Latin America and the Caribbean, in connection with the positive dynamics of poverty reduction. Defined the main activities of IFAD that respond to national development priorities of the regions: improving access of small farmers to Finance in rural areas; increase employment of rural youth, linking small producers of specialty crops in domestic and international markets, improving land and water management, reducing vulnerability to water scarcity and resilience to climate change, the construction of roads and other infrastructure to improve the efficiency of the rural economy.*

Keywords: food security, UN agencies, international financial institutions, financing, international Fund for agricultural development.